

LIETUVIŲ LITERATŪROS IR TAUTOSAKOS INSTITUTAS

2014 M. LIETUVIŲ KALBOS IR LITERATŪROS VALSTYBINIO IR MOKYKLINIO BRANDOS EGZAMINO

EKSPERTIZĖ

Dalis, skirta lietuvių literatūros aspektams

Tyrimas, išvados ir siūlymai
2014 m. rugsėjo 30 d.
Vilnius

UŽSAKOVAS: Nacionalinis egzaminų centras.

UŽDUOTIS: atlikti 2014 m. lietuvių kalbos ir literatūros valstybinio ir mokyklinio brandos egzamino (toliau – LKL BE) dokumentų analizę ir pateikti išvadas apie dalykinį šių dokumentų, susijusių su lietuvių literatūra, parengimo lygį bei siūlymų dėl 2015 m. LKL BE kokybės tobulinimo.

TYRIMUI PATEIKTI DOKUMENTAI (susiję su ekspertizės literatūros aspektais):

- 1) 2014 metų Lietuvių kalbos ir literatūros brandos egzaminų užduotys,
- 2) 2014 m. baigiamųjų lietuvių LKL BE darbų rezultatų statistika,
- 3) 2014 m. baigiamųjų lietuvių LKL BE darbų vertinimo išsklotinė,
- 4) Metodinės priemonės lietuvių kalbos mokytojams ir lietuvių kalbos ir literatūros valstybinio egzamino darbų vertintojams (I, II),
- 5) Lietuvių kalbos ir literatūros valstybinio brandos egzamino kandidatų darbų kopijos (12 darbų),
- 6) Ekspertizėje nagrinėjamų klausimų (reikalavimų) sąrašas.

TYRIMAS

Atlikus tyrimą, parengti du dokumentai:

- 1) pirminės įžvalgos, išvados ir siūlymai,
- 2) išsami analizė, išvados ir siūlymai.

Šis dokumentas – antrasis. Jame išplėsti ir sukonkretinti pirmojo dokumento teiginiai.

Įvadinės pastabos

1. Tyrimo objektas

Tyrimo objektas – **literatūriniai LKL BE užduoties vertinimo aspektai**. Lietuvių literatūros mokėjimas LKL BE vertinamas tikrinant ir taisant samprotavimo ir literatūrinių rašinių tekstus. Lietuvių kalbos ir literatūros valstybinio ir mokyklinio brandos egzamino užduotys vertinamos pagal kriterijus, patvirtintus Nacionalinio egzaminų centro direktoriaus įsakymu¹. Literatūrinio rašinio turinio vertinimo kriterijai: Temos supratimas. Kūrinių analizė, interpretavimas. Teksto gilioji struktūra. Rėmimasis kontekstu. Samprotavimo rašinio turinio

¹ Lietuvių kalbos ir literatūros valstybinio brandos egzamino užduoties vertinimo kriterijai. Patvirtinta Nacionalinio egzaminų centro direktoriaus 2013 m. lapkričio 15 d. įsakymu Nr. (1.3.)-VI-118.

http://www.egzaminai.lt/failai/3938_instrukcija_LT_VBE_2013-11-15r.pdf

Lietuvių kalbos ir literatūros mokyklinio brandos egzamino užduoties vertinimo kriterijai. Patvirtinta Nacionalinio egzaminų centro direktoriaus 2013 m. lapkričio 15 d. įsakymu Nr. (1.3.)-VI-118.

http://www.nec.lt/failai/3937_instrukcija_LT_MBE_2013-11-15r.pdf

vertinimo kriterijai: Temos, problemos supratimas. Argumentavimas, pagrindimas. Teksto gilioji struktūra. Rėmimasis privalomu autoriumi ir jo kontekstu.

Vertinimo rezultatai priklauso nuo daugelio tarpusavyje glaudžiai susijusių veiksnių:

- 1) lietuvių kalbos ir literatūros mokymo turinio (programas įgyvendinti padedančių mokomųjų priemonių) kokybės bei mokytojų kvalifikacijos,
- 2) mokinių gebėjimo per visus mokyklinio ugdymo metus perimti lietuvių literatūros mokymo turinį ir juo tinkamai naudotis rašant LKL BE rašinį,
- 3) nustatytų vertinimo kriterijų atitiktis tiek programos, tiek mokomųjų priemonių turiniui,
- 4) LKL BE vertintojų ir mokytojų naudojamos vertinimo metodinės medžiagos,
- 5) LKL BE vertintojų kompetencijos.

Pažymėtina, kad norint susidaryti objektyvų ir išsamų LKL BE rezultatų vaizdą, reikalingi kiti tyrimai:

1. lietuvių literatūros mokymo turinio bei mokymo priemonių kokybinė analizė,
2. mokinių literatūros mokėjimo lygio per visą mokymosi laiką pokyčių tyrimai,
3. literatūrinių ir samprotavimo rašinių lygio per visą mokymosi laiką pokyčių tyrimai,
4. LKL BE vertintojų kompetencijos tyrimai ir jų darbo (rašinių taisymų) analizė.

Šios ekspertizės išvados ir siūlymai remiasi siauresnio objekto tyrimu ir pateikiami pagal Užsakovo suformuluotus lietuvių literatūros aspektams skirtus ekspertizės reikalavimus (aspektai tekste įreminti, numeracija pateikta pagal Užsakovo dokumentą):

1. VBE ir MBE pateiktų temų atitikimas Lietuvių kalbos ir literatūros brandos egzamino programos reikalavimus, vidurinio ugdymo programą,
2. rašinių temų formuluočių pozityvumas, aiškumas, tinkamumas literatūros požiūriu,
3. prie temų nurodytų autorių kūrinų, apibrėžtų vidurinio ugdymo programoje, tinkamumas užduočiai atlikti tematikos ir problematikos požiūriu,
4. LKL BE vertintojams prie temų pateiktų temų išklotinių atitiktis mokymo turiniui ir tinkamumas vertinimo procesui,
5. temų įvertinimas pagal pagrindinius testavimo principus:
 - a) temų ir prie jų pateiktų autorių tinkamumas įvertinti skirtingų grupių mokinių gebėjimus,
 - b) temų ir užduočių lygiavertiškumas, apimtis viena kitos atžvilgiu,
6. LKL BE vertintojams ir mokytojams skirtos metodinės medžiagos atitiktis mokymo turiniui,
7. ekspertizės išvadų santykis su 2014 m. VBE statistine analize².

1. Dėl VBE ir MBE pateiktų temų atitikimo Lietuvių kalbos ir literatūros brandos egzamino programos reikalavimus, vidurinio ugdymo programą.

1. Tyrimas ir komentarai

VBE samprotavimo ir literatūrinių rašinių temos suformuluotos remiantis vidurinio ugdymo programoje numatytais privalomais XX a. (3 temos) ir XIX a. (1 tema) literatūros kūriniais. Toliau apžvelgiamos visos 2014 m. VBE rašinių temos.

Valstybinis egzaminas

Samprotavimo rašinio užduotys

² Statistinė analizė pasitelkiama formuluojant 1 užduoties komentarus ir išvadas.

1. Ar meilė suteikia žmogaus kasdienybei kilnumo?

Remiantis statistinės analizės duomenimis, samprotavimo rašinį *Ar meilė suteikia žmogaus kasdienybei kilnumo?* rašė 13 098 kandidatų (Lietuvių kalbos ir literatūros VBE laikė 21 937 kandidatai). Samprotavimo rašinio tema suformuluota iš trijų XX a. laikotarpių privalomų autorių kūrinių:

„XX a. pradžios literatūra“ privalomo autoriaus J. Tumo-Vaižganto kūrinio „Dėdės ir dėdienės“. Tema atitinka programoje išskirtus pagrindinius reiškinius ir idėjas („Psichologinė ir socialinė tikrovės analizė“), siūlomus nagrinėjimo aspektus („Psichologiniai veikėjų paveikslai“, „Blogio kilmė, žmogaus ir visuomenės netobulumo klausimai. Moralinė atjauta“). Remiantis statistine analize, J. Tumo-Vaižganto apysaką „Dėdės ir dėdienės“ analizavo **9 235** kandidatai (lietuviai 8 652, lenkai 331, rusai 245).

„Modernioji XX a. antrosios pusės literatūra“ privalomo autoriaus M. Katiliškio kūrinio „Miškais ateina ruduo“. Tema atitinka siūlomą nagrinėjimo aspektą: „Egzistencinių skaudulių atvėrimas lietuvių prozoje“. Remiantis statistine analize, M. Katiliškio romaną „Miškais ateina ruduo“ analizavo **5 477 kandidatai** (lietuviai 5 179, lenkai 191, rusai 106).

„Nepriklausomybės laikų literatūra“ išplėstiniam kursui privalomo autoriaus J. Kunčino romano „Tūla“. Tema atitinka programoje išskirtus pagrindinius reiškinius ir idėjas („Kūryba kaip savianalizė, provokacija ir kultūrinis žaidimas“), siūlomus nagrinėjimo aspektus („Šiuolaikinio „aš“ tapatybė“, „Išbandymai gyvenimu: žmogiškųjų santykių situacijos prozoje ir esė“). Remiantis statistine analize, J. Kunčino romaną „Tūla“ analizavo **2 008** kandidatai (iš jų: lietuviai 1 884, lenkai 80, rusai 43).

2. Atmintis: kodėl žmoguje gyva tai, ko jau nėra?

Remiantis statistine analize, šią temą pasirinko **4 432** kandidatai. Antra samprotavimo rašinio tema suformuluota iš dviejų XX a. laikotarpių privalomų autorių kūrinių:

Du autoriai parinkti iš „XX a. vidurio katastrofų literatūros“ etapo, – išplėstiniam kursui privalomo autoriaus Vyt. Mačernio „Metai“ (pasirinkti sonetai) ir A. Škėmos kūrinio „Balta drobulė“. Tema atitinka programoje išskirtus pagrindinius reiškinius ir idėjas („Literatūra – tragiškos patirties liudijimas“), siūlomus nagrinėjimo aspektus („Asmens ir jo vertybių išbandymas katastrofų metu“, „Skirtingos istorinės atmintys, vertinant XX a. vidurio tragediją. Žmogiškumas, kaip vienijanti vertybė“). Remiantis statistine analize, Vyt. Mačernio sonetus analizavo **669** kandidatai (lietuviai 647, lenkai 11, rusai 11), A. Škėmos romaną „Balta drobulė“ analizavo **3 849** kandidatai (lietuviai 3 630, lenkai 108, rusai 109).

Trečias autorius M. Martinaitis (pasirinkti eilėraščiai) parinktas iš etapo „Modernioji XX a. antrosios pusės literatūra“. Tema atitinka programoje išskirtus pagrindinius reiškinius ir idėjas („Siekis grąžinti kultūros tradicijas ir istorinę atmintį“), siūlomus nagrinėjimo aspektus („Mitas, senoji kultūra, istorija modernioje poezijoje“). Remiantis statistine analize, M. Martinaičio eilėraščius analizavo **203** kandidatai (lietuviai 198, lenkai 2, rusai 3).

Valstybinis brandos egzaminas

Literatūrinio rašinio užduotys

Remiantis statistine analize, literatūrinį rašinį rašė **4 150** kandidatų (Lietuvių kalbos ir literatūros VBE laikė 21 937 kandidatai).

1. Asmenybės laisvės tema XX a. lietuvių prozoje

Remiantis statistine analize, pirmąją literatūrinio rašinio temą pasirinko **3 364** kandidatai. Literatūrinio rašinio užduotis suformuluota iš dviejų XX a. literatūros etapų:

Pirmojo autoriaus V. Mykolaičio-Putino kūrinys „Altorių šešėly“ pasirinktas iš „XX a. vidurio modernioji literatūra“ etapo. Tema atitinka programoje išskirtus pagrindinius reiškinius ir idėjas („Moderniosios pasaulėžiūros konfliktai“), siūlomus nagrinėjimo aspektus („Žmogaus prigimties dualizmas“, „Egzistencinė laikysena“). Remiantis statistine analize, V. Mykolaičio-Putino romaną

„Altorių šešėly“ analizavo **2 629** kandidatų (lietuviai 2 486, lenkai 85, rusai 57), neišlaikę egzamino šį kūrinį analizavo 148 kandidatai.

Du autoriai pasirinkti iš „XX a. vidurio katastrofų literatūros“ etapo, privalomų autorių B. Sruogos „Dievų miškas“ ir A. Škėmos „Balta drobulė“. Tema atitinka programoje išskirtus pagrindinius reiškinius ir idėjas („Žmogaus laikysenos totalitarizmo akivaizdoje“, „Literatūra – tragiškos patirties liudijimas“), siūlomus nagrinėjimo aspektus („Asmens ir jo vertybių išbandymas katastrofų metu“, „Pasakojimo krizė: kaip papasakoti apie tai, kas neišreiškia“). Remiantis statistine analize, B. Sruogos „Dievų mišką“ analizavo **2 551 kandidatai** (lietuviai 2 398, lenkai 88, rusai 64), neišlaikę egzamino šį kūrinį analizavo 199 kandidatai. A. Škėmos romaną „Balta drobulė“ analizavo **1 725** kandidatai (lietuviai 1 725, lenkai 68, rusai 44), neišlaikę egzamino šį kūrinį analizavo 84 kandidatai.

2. *Tėvynės vaizdinys romantinėje Lietuvos literatūroje*

Remiantis statistine analize, šia tema rašinių rašė **786** kandidatai. Literatūrinio rašinio II užduotis *Tėvynės vaizdinys romantinėje Lietuvos literatūroje* suformuluota iš trijų XIX a. literatūros privalomų autorių kūrinių:

A. Mickevičiaus eilėraščiai ir poemos „Vėlinės“ ištraukos, A. Baranausko poema „Anykščių šilelis“, Maironio „Pavasario balsai“ (pasirinkti eilėraščiai). Tema atitinka programoje siūlomus nagrinėjimo aspektus („Asmuo ir gamta, tauta ir gamta“, „Asmens ir tautos istorinio likimo suvokimas“). Remiantis statistine analize, A. Mickevičiaus poeziją analizavo **149** kandidatai (lietuviai 131, lenkai 12, rusai 6), neišlaikę egzamino – 9 kandidatai.

A. Baranausko poemą „Anykščių šilelis“ analizavo **675** kandidatai (lietuviai 645, lenkai 16, rusai 14), neišlaikę egzamino – 89 kandidatai.

Maironio poeziją analizavo **664** kandidatai (lietuviai 638, lenkai 13, rusai 13), neišlaikę egzamino – 79 kandidatai.

1. 2. Statistinės analizės duomenų apibendrinimas

Statistinės analizės duomenys atskleidžia, kad laikydami VBE tvirčiausiai mokiniai jaučiasi rašydami **samprotavimo rašinį**. Pagal statistinėje analizėje pateiktus duomenis, samprotavimo rašinį pasirinko **17 530** kandidatų (Lietuvių kalbos ir literatūros VBE laikė 21 937 kandidatai). Mokiniai daugiausia remiasi **prozos kūriniais**. Pagal statistinėje analizėje pateiktus duomenis, samprotavimo rašiniuose remtasi šiais prozos kūriniais: J. Tumas-Vaižgantas „Dėdės ir dėdienės“ (9 235), A. Škėma „Balta drobulė“ (5 674, iš jų: 3 849 (Sampr.)+ 1 725 (Literat.)), M. Katiliškis „Miškais ateina ruduo“ (5 477), V. Mykolaitis-Putinas „Altorių šešėly“ (2 629), J. Kunčinas „Tūla“ (2 008).

Poezijos kūriniais samprotavimo rašinyje remiamasi keliskart rečiau: Vyt. Mačernio „Metai“ (pasirinkti sonetai) analizuoti 699 rašiniuose, M. Martinaičio poezija – 203 rašiniuose.

Literatūrinį rašinį rašė **4 150** kandidatų (Lietuvių kalbos ir literatūros VBE laikė 21 937 kandidatai).

Mokiniai jaučia didesnę pasitikėjimą analizuodami **prozos kūrinius**. I temą, kurioje analizavo XX a. prozos kūrinius, pasirinko **3 364** kandidatai (V. Mykolaitis-Putinas – 2 629, B. Sruoga – 2 551, A. Škėma – 1 725).

II temą, kurioje analizavo XIX a. poezijos kūrinius, pasirinko **786** kandidatai (A. Baranauskas – **675**, Maironis – **664**, A. Mickevičius – **149**). Pastebėtina, kad analizuoti A. Mickevičiaus kūrinius, kurie yra ir Lenkų kalbos ir literatūros programoje, lenkų mokyklas baigę kandidatai pasirinko kiek rečiau (12), nei A. Baranausko (16) ir Maironio (13) kūrinius.

2. Išvados:

1. VBE pateiktos samprotavimo ir literatūrinių rašinių temos atitinka Lietuvių kalbos ir literatūros brandos egzamino reikalavimus, vidurinio ugdymo programą, programos uždavinius (5.3.2).

2. 2014 m. VBE statistinės analizės duomenys leidžia teigti, kad didžioji dauguma kandidatų renkasi samprotavimo rašinius, remiasi prozos tekstais, kurie pasižymi aiškiais situacijomis, personažų pasirinkimo motyvais, vertybinėmis nuostatomis. Poezijos tekstus samprotavimo ir literatūriniame rašinyje renkasi keliskart mažiau kandidatų, tai signalizuoja, kad kandidatai VBE vengia sudėtingesnių interpretacijų reikalaujančių užduočių, nepasitiki savo gebėjimais samprotaujant remtis poezijos tekstais.

3. Siūlymai:

1. Temas formuluojant ieškoti šiuolaikiškesnių ir problemiškesnių aspektų.
2. Temas formuluoti atsižvelgiant į programos visumą, remtis skirtingų epochų privalomų autorių kūriniais.
3. Vengti vieno autoriaus pasikartojimo keliose temose (A. Škėma nurodytas prie dviejų VBE samprotavimo ir literatūrinio rašinio temų).
4. Ugdymo procese daugiau dėmesio skirti sudėtingesnių mąstymo gebėjimų reikalaujantiems prozos ir poezijos kūrinių analizavimui, interpretavimui.
5. Ugdyti kritinį požiūrį į šablonišką, stereotipinių teiginių vartojimą.

Mokyklinis egzaminas

Samprotavimo rašinio užduotis

MBE samprotavimo ir literatūrinių rašinių temos suformuluotos remiantis vidurinio ugdymo programoje numatytais privalomais Renesanso, Baroko, Apšvietos, XIX a. literatūros, XX a. literatūros (XX a. vidurio modernioji literatūra. XX a. vidurio katastrofų literatūra. Modernioji XX a. antrosios pusės literatūra) autorių kūriniais. Toliau apžvelgiamos visos 2014 m. MBE rašinių temos.

1. Tyrimas ir komentarai

1. *Kodėl vienetė gali būti patraukli?*

Samprotavimo rašinio I tema *Kodėl vienetė gali būti patraukli?* suformuluota iš trijų XIX–XX a. literatūros etapų:

Pirmasis autorius – „XIX a. literatūra. Romantizmas“ privalomas autorius Maironis, „Pavasario balsai“ (pasirinkti eilėraščiai). Vienetės tema atitinka programoje siūlomą nagrinėjimo aspektą „Asmens vienišumo ir meilės patirtys“.

Antrasis autorius – „XX a. vidurio modernioji literatūra“ privalomas autorius H. Radauskas, pasirinkti eilėraščiai. Tema atitinka programoje išskirtus pagrindinius reiškinius ir idėjas („Menas kaip autonomiškas pasaulis“), siūlomus analizavimo aspektus („Asmuo tautos istorijoje: laikysenos pasirinkimas“).

Trečiasis autorius – „Modernioji XX a. antrosios pusės literatūra“ privalomas autorius Just. Marcinkevičiaus, pasirinkti eilėraščiai, drama „Mažvydas“. Tema atitinka programoje išskirtus pagrindinius reiškinius ir idėjas („Rašytojas ir visuomenė totalitarizmo gniaužtuose“), siūlomus analizavimo aspektus („Kūryba ir cenzūra: Ezopo kalva ir „vidinis cenzorius“).

2. Ar galima gyventi be kaukių?

Samprotavimo rašinio II tema *Ar galima gyventi be kaukių?* suformuluota iš trijų literatūros etapų:

Baroko epochos rašytojo M. K. Sarbievijaus „Lyrika“ (pasirinkti eilėraščiai). Tema iš esmės atitinka programoje išskirtus pagrindinius epochos reiškinius ir idėjas („Žmogaus ir pasaulio prieštarumas“), siūlomus analizavimo aspektus („Gyvenimo-teatro ir gyvenimo-sapno metaforos“, „Barokinio teksto vaizdingumas: alegorija, kontrastų dermė“), tačiau M. K. Sarbievijaus sąsaja su tema yra netiesioginė, reikalauja itin gilaus konteksto išmanymo.

„XX a. vidurio modernioji literatūra“ privalomo autoriaus J. Savickio novelių. Tema atitinka programoje išskirtus pagrindinius epochos reiškinius ir idėjas („Menas kaip autonomiškas pasaulis“, „Tautos kultūros tradicija ir maištas prieš ją“), siūlomus analizavimo aspektus („Žmogaus prigimties dualizmas“, „Moderniosios visuomenės ir pažangos kritika“, „Žemiškos žmogaus prigimties įteisinimas“, „Estetinė distancija, ironija ir parodija“ ir kt.).

„XX a. vidurio katastrofų literatūra“ privalomo autoriaus A. Škėmos kūrinio „Balta drobulė“. Tema atitinka programoje išskirtus pagrindinius epochos reiškinius ir idėjas („Žmogaus laikysenos totalitarizmo akivaizdoje“), siūlomus analizavimo aspektus („Egzistencinės vienatvės, maišto ir absurdo temos“, „Literatūros raiškos būdai ribinėje situacijoje“).

Mokyklinis egzaminas

Literatūrinio rašinio užduotis

1. Žmogaus santykis su žeme lietuvių literatūroje

Literatūrinio rašinio I užduotis *Žmogaus santykis su žeme lietuvių literatūroje* suformuluota remiantis dviejų epochų autorių kūriniais:

Apšvietos epochos privalomo autoriaus K. Donelaičio poema „Metai“. Tema atitinka programoje išskirtus pagrindinius reiškinius ir idėjas („Tautos išlikimo idėja“), siūlomus analizavimo aspektus („Harmoningo ir vieningo pasaulio kūrimas“, „Darbo etika“, „Žemdirbio gyvenimo vertė“).

„Modernioji XX a. antrosios pusės literatūra“ dviejų privalomų autorių – M. Katiliškio kūrinii „Miškais ateina ruduo“ ir Just. Marcinkevičiaus pasirinktais eilėraščiais, drama „Mažvydas“. Tema atitinka programoje išskirtus pagrindinius reiškinius ir idėjas („Siekis grąžinti kultūros tradicijas ir kultūrinę atmintį“), siūlomus analizavimo aspektus („Tautinės tapatybės gaivinimas ir kūrimas“, „Gimtosios vietos praradimas: agrarinės kultūros irimas“).

2. Kaip lietuvių literatūra išreiškia žmogaus poreikį tobulėti?

Samprotavimo rašinio II tema *Kaip lietuvių literatūra išreiškia žmogaus poreikį tobulėti?* suformuluota remiantis trijų epochų autorių kūriniais:

Renesanso epochos privalomo autoriaus M. Mažvydo „Katekizmo“ eiliuota prakalba. Tema atitinka programoje išskirtus pagrindinius reiškinius ir idėjas („Tautinės raštijos pradžia, jos daugiakalbiškumas ir ginami idealai“), siūlomus analizavimo aspektus („Asmens ir gyvenimo vertės iškelimas“, „Laisvės, tėvynės meilės ir tieso svertybės“ ir kt.).

XIX a. literatūros laikotarpio privalomo autoriaus V. Kudirkos eilėraščiais, atsiminimais. Tema atitinka programoje išskirtus pagrindinius reiškinius ir idėjas („Modernios lietuvių tautos kūrimas“, „Pozityvistinis darbas visuomenei“, siūlomus analizavimo aspektus („Asmens laisvė, tautinis apsisprendimas, pareiga visuomenei“ ir kt.).

„XX a. vidurio modernioji literatūra“ privalomo autoriaus V. Mykolaičio-Putino pasirinktais eilėraščiais, romanu „Altorių šešėly“. Tema atitinka programoje išskirtus pagrindinius reiškinius ir idėjas („Moderniosios pasaulėžiūros konfliktai“), siūlomus analizavimo aspektus („Egzistencinė laikysena“, „Meno vaidmuo: grožio ir tobulumo siekis“).

2. Išvados:

MBE pateiktos temos atitinka Lietuvių kalbos ir literatūros brandos egzamino programos reikalavimus ir Vidurinio ugdymo lietuvių kalbos ir literatūros programą. Temos formuluojamos remiantis įvairių epochų (Renesanso, Apšvietos, Baroko, XIX a., XX a. laikotarpių) autorių kūriniais.

3. Siūlymai:

Formuluojant MBE temas ir parenkant autorius, vengti kūrinių, kuriuose sąsajos su tema yra netiesioginės (pvz., samprotavimo rašinio temoje „Ar galima gyventi be kaukių?“ nurodytas autorius M. K. Sarbievijus).

2. Išanalizuoti temų formuluotes pozityvumo, aiškumo, logiškumo, taisyklingumo kalbos ir tinkamumo literatūros požiūriu³.

1. Tyrimas ir komentarai

VBE samprotavimo rašinio temos 1. *Ar meilė suteikia žmogaus kasdienybei kilnumo?*, 2. *Atmintis: kodėl žmoguje gyva tai, ko jau nėra?* suformuluotos pozityviai, yra tinkamos literatūros požiūriu, tačiau I temai *Ar meilė suteikia žmogaus kasdienybei kilnumo?* trūksta aiškumo. Kilnumas – žmogaus, jo poelgio, darbo savybė. Temos formuluotė „kasdienybės kilnumas“ komplikuoja užduoties supratimą.

Samprotavimo rašinių abi temų formuluotės riboja savarankišką samprotavimą: I tema *Ar meilė suteikia žmogaus kasdienybei kilnumo?* siūlo du aiškius argumentavimo variantus – „suteikia...“, „nesuteikia...“, II tema *Atmintis: kodėl žmoguje gyva tai, ko jau nėra?* reikalauja tik paaiškinimo „**kodėl** žmoguje gyva...“. Mokiniais nesuteikiama galimybė atskleisti kompetencijas, kurias ugdo „Lietuvių kalbos ir literatūros vidurinio ugdymo programoje“ numatytas tikslas „išsiugdyti kūrybinį ir kritinį mąstymą“ (5. 2. „Dalyko tikslas“). Neskatina probleminio svarstymo.

VBE literatūrinio rašinio užduotys 1. *Asmenybės laisvės tema XX a. lietuvių prozoje*, 2. *Tėvynės vaizdinys romantinėje Lietuvos literatūroje* yra pozityvios, aiškios, tinkamos literatūros požiūriu, tačiau itin tradiciška.

MBE samprotavimo rašinio temos 1. *Kodėl vienvė gali būti patraukli?* 2. *Ar galima gyventi be kaukių?* formuluoja jaunam žmogui aktualias problemas, tačiau mąstymą orientuoja į vienvės nepatrauklumą (teigiamas požiūris, kad vienvė yra nepatraukli, tačiau klausama apie išimtį – kodėl ji gali būti patraukli?) ir į nuostatą, kad gyventi su kaukėmis yra įprasta (klausama apie išimtį, ar galima gyventi be kaukių).

MBE literatūrinio rašinio temos 1. *Žmogaus santykis su žeme lietuvių literatūroje*, 2. *Kaip lietuvių literatūra išreiškia žmogaus poreikį tobulėti?* yra pozityvios, aiškios, tinkamos literatūros požiūriu.

2. Išvados:

VBE ir **MBE** temų formuluotės literatūriniu požiūriu yra tinkamos. 5 iš 8 temų yra pozityvios, aiškios. **VBE** 1 samprotavimo rašinio temai trūksta aiškumo, **MBE** 1 ir 2 samprotavimo rašinio temai trūksta pozityvumo, problemiško.

³ Šioje ekspertizės reikalavimų formuluotėje pabrūkšti literatūriniai aspektai, pagal kuriuos vertinamos temų formuluotės.

3. Siūlymai:

Siūlome VBE ir MBE samprotavimo rašinių temas formuluoti atsižvelgiant „Lietuvių kalbos ir literatūros vidurinio ugdymo programoje“ apibrėžtą tikslą „išsiugdyti kūrybinį ir kritinį mąstymą“ (5. 2. „Dalyko tikslas“).

3. Dėl prie temų nurodytų autorių kūrinių, apibrėžtų vidurinio ugdymo programoje, tinkamumo užduočiai atlikti (tematikos / problematikos požiūriu).

1. Tyrimas ir komentarai

Apžvelgiamos visos 2014 m. BE rašinių temos ir prie temų nurodytų autorių kūriniai.

Valstybinis egzaminas

Samprotavimo rašinio užduotys

1. *Ar meilė suteikia žmogaus kasdienybei kilnumo?*

Autoriai pasirinkti:

J. Tumas-Vaižgantas, M. Katiliškis, J. Kunčinas

Prie samprotavimo rašinio temos nurodytų autorių kūriniuose (J. Tumas-Vaižgantas „Dėdės ir dėdienės“, M. Katiliškis „Miškais ateina ruduo“, J. Kunčinas „Tūla“) meilės ir kasdienybės temos yra aiškiai atskleistos ir esminės.

2. *Atmintis: kodėl žmogui gyva tai, ko jau nėra?*

Autoriai pasirinkti:

Vyt. Mačernis, A. Škėma, M. Martinaitis

Prie temos nurodytų autorių kūriniuose (Vyt. Mačernis „Metai“ (pasirinkti sonetai), A. Škėma „Balta drobulė“, M. Martinaitis – pasirinkti eilėraščiai), atminties tema atskleidžiama ir tiesiogiai (A. Škėmos romanas „Balta drobulė“), ir netiesiogiai – poezijos kūriniuose atminties temą atskleidžia kultūros vaizdiniai (Vyt. Mačernio sonetai, M. Martinaičio eilėraščiai).

Valstybinis egzaminas

Literatūrinio rašinio užduotys

1. *Asmenybės laisvės tema XX a. lietuvių prozoje*

Autoriai pasirinkti:

V. Mykolaitis-Putinas, B. Sruoga, A. Škėma

Prie temos nurodytų autorių kūriniuose (V. Mykolaitis-Putinas „Altorių šešėly“, B. Sruoga „Dievų miškas“, A. Škėma „Balta drobulė“) asmenybės laisvės tema yra aiškiai atskleista ir esminė.

2. *Tėvynės vaizdinys romantinėje Lietuvos literatūroje*

Autoriai pasirinkti:

A. Mickevičius, A. Baranauskas, Maironis

Prie temos nurodytų autorių kūriniuose (A. Mickevičius „Ponas Tadas“, „Vėlinės“, eilėraščiai, A. Baranauskas „Anykščių šilelis“, Maironis „Pavasario balsai“ – pasirinkti eilėraščiai) tėvynės vaizdinys yra aiškiai atskleistas ir esminis.

Mokyklinis egzaminas

Samprotavimo rašinio užduotis

1. *Kodėl vienvė gali būti patraukli?*

Autoriai pasirinkti:

Maironis, H. Radauskas, Just. Marcinkevičius

Prie temos nurodytų autorių kūrinuose (Maironis „Pavasario balsai“ – pasirinkti eilėraščiai, H. Radauskas – pasirinkti eilėraščiai, Just. Marcinkevičius „Mažvydas“, pasirinkti eilėraščiai) vienvės tema yra atskleista.

2. *Ar galima gyventi be kaukių?*

Autoriai pasirinkti:

M. K. Sarbievijus, J. Savickis, A. Škėma

Prie temos nurodytų autorių kūrinuose (M. K. Sarbievijus „Lyrika“ – pasirinkti eilėraščiai) kaukės motyvas siejamas su Baroko gyvenimo-teatro metafora, alegorinėmis eilėraščių figūromis, J. Savickio „Novelėse“, A. Škėmos romane „Balta drobulė“ kaukės motyvas atskleistas vaizduojamose situacijose.

Mokyklinis egzaminas

Literatūrinio rašinio užduotis

1. *Žmogaus santykis su žeme lietuvių literatūroje*

Autoriai pasirinkti:

K. Donelaitis, M. Katiliškis, Just. Marcinkevičius

Prie temos nurodytų autorių kūrinuose (K. Donelaitis „Metai“, M. Katiliškis „Miškais ateina ruduo“, Just. Marcinkevičius – pasirinkti eilėraščiai, „Mažvydas“) žmogaus santykio su žeme tema yra aiškiai atskleista.

2. *Kaip lietuvių literatūra išreiškia žmogaus poreikį tobulėti?*

Autoriai pasirinkti:

M. Mažvydas, V. Kudirka, V. Mykolaitis-Putinas

Prie temos nurodytų autorių kūrinuose (M. Mažvydas „Katekizmas“ (eiliuota lietuviška prakalba), V. Kudirka („Tautiška giesmė“, „Varpas“, „Labora“, „Iš mano atsiminimų keletas žodelių“), V. Mykolaitis-Putinas „Tarp dviejų aušrų“, „Altorių šešėly“) žmogaus tobulėjimo tema aiškiai atskleista.

2. Išvados:

Prie temų nurodytų autorių kūriniai, apibrėžti vidurinio ugdymo programoje, yra tinkami užduočiai atlikti.

4. Dėl LKL BE vertintojams prie temų pateiktų temų išklotinių tinkamumo vertinimo procesui.

1. Tyrimas ir komentarai

Pateiktas dokumentas yra skirtas VBE vertintojams ir esmingai sąlygoja egzamino vertinimo rezultatus. Dokumente pateiktos 4 temų išklotinės ir po vieną rašinio pavyzdį.

Vertinimo išklotinės tinkamumas vertinimo procesui atrodo ribotas, nes išklotinė, orientaciniai mokinių teiginiai, prie temos pateiktas vienas rašinio pavyzdys perdėm konkretizuoja samprotavimo ir literatūrinio rašinio kryptis. Nors išklotinė pristatoma kaip orientacinė (svarbi pastaba, kad „savarankiškos išvados ir kūrybiškumas“ turėtų būti vertinamos pozityviai, įrašyta tik dalyje apie samprotavimo rašinį), alternatyvių temų plėtočių vertinimas tampa itin priklausomu nuo atskiro vertintojo požiūrio į nuokrypius nuo siūlomų pavyzdžių.

Vertinimo procesui daugiau naudos teiktų įvairesni rašinių pavyzdžiai, su išsamiau vertinimo kriterijų apibūdinimu ir jų taikymo paaiškinimais. Iš dalies tą vaidmenį atlieka

„Metodinė priemonė lietuvių kalbos mokytojams ir lietuvių kalbos ir literatūros valstybinio brandos egzamino darbų vertintojams“, kuri pateikia su 2014 m. egzaminų temomis nesusijusių rašinių pavyzdžius ir komentuoja jų vertinimą.

Samprotavimo rašinio ir literatūrinio rašinio temos išsklotinės struktūrą sudaro trys dalys: III, II, I lygius apibendrinanti ir padedanti įvertinti „Orientacinė temos (samprotavimo prielaidų⁴) išsklotinė (pagal mokinių darbus)“.

Toliau pateikiamas glaustas temų išsklotinių aptarimas.

Samprotavimo rašinio I temos *Ar meilė suteikia žmogaus kasdienybei kilnumo?* aprašo I dalyje atkreipiamas dėmesys į dvi meilės formas, – meilės trokštama kaip „didžiausios egzistencijos prasmės ir laimės“ ir „aistringa meilė gali sukelti destruktiją“, nurodoma, kad III lygio temoje „analizuojamos abi šios sąsajos. [...] Rašinyje svarstoma, kas yra kilni (pasiuokojanti) ar nekilni (egoistiška / savanaudiška) meilė“. II lygio aprašo dalyje kaip trūkumas įvardijamas nepakankamas abiejų sąsajų argumentavimas: „Tačiau nepakankamai įvertinama kuriančios / naikinančios meilės galios priešara“, I lygio aprašo dalyje kaip trūkumas įvardijama tai, kad „menkai teišplėtojami prieštaringi šio jausmo aspektai“. Tačiau apraše nekalbama apie kasdienybę.

II aprašo dalyje glaustai apibūdinama meilės tema trijų nurodytų autorių kūrinuose.

III aprašo dalyje pateikiami „Mokinių teiginiai, signalizuojantys, kad rašinys galimas priskirti šiam lygiui“, kuriame įvardijamos konkrečios įžvalgos.

Rašinio pavyzdyje samprotaujama remiantis dviem nurodytais autoriais (J. Tumas-Vaižgantas, M. Katiliškis), nepasirinktas sudėtingesnis šiuolaikinės literatūros atvejis – prie temos nurodytas J. Kunčino romanas „Tūla“. Samprotavime remiamasi apraše nurodyta kilnios ir aistringos meilės dichotomija, tokiu būdu vertinimą nulemia vienas samprotavimo variantas. Reikėtų pateikti įvairesnių rašinių su komentarais.

Samprotavimo rašinio II temos *Atmintis: kodėl žmoguje gyva tai, ko jau nėra?* išsklotinėje tema detalizuojama tinkamai: „paliešti šios temos daugialypiai aspektai, temos plėtotė paremta įvairiais jos apmąstymo būdais“. Tačiau vertinimą lemia konkretizuoti 3 atminties parametrai: „Atminties problematika turi ir filosofinį, ir psichologinį, ir socialinį parametą. Visi kartu / vienas iš šių aspektų yra išanalizuotas esmingai pasitelkiant savo patirtį ir literatūrines nuorodas“.

II aprašo dalyje pateikti universalūs svarstymai apie atminties reikšmę, jie nesusieti su prie temos nurodytų autorių kūriniais. Neužsimenama apie Vyt. Mačernio sonetams būdingą atminties raiškos būdą – kultūros vaizdinius („atmintį saugo mitas / istorija“).

Literatūrinių rašinių abi temos *Asmenybės laisvės tema XX a. lietuvių prozoje, Tėvynės vaizdinys romantinėje Lietuvos literatūroje* išsklotinėse pateiktos tinkamai, literatūrinių rašinių pavyzdžiai atskleidžia gebėjimą kūrinius interpretuoti nedidelės apimties tekste.

2. Išvados:

1. Samprotavimo rašinių vertinimo nuostatose akcentuojami ne kultūros (kultūrinio, istorinio, biografinio konteksto), o psichologiniai, filosofiniai, socialiniai parametrai, kurių motyvuotam argumentavimui, pagrindimui kandidatai neturi pakankamai žinių ir patirties. Prie temos pateiktus po vieną rašinio pavyzdį, alternatyvių temos plėtočių vertinimas tampa itin priklausomu nuo atskiro vertintojo požiūrio į nuokrypius nuo siūlomų pavyzdžių.

2. Samprotavimo rašinio I temos detalizavimas išsklotinėje, pateikti mokinių teiginiai apriboja mokinio kūrybinio ir kritinio mąstymo įvairovę, skatina šabloniškų teiginių vartojimą, vertintoją ydingai nukreipia ieškoti tik tų aspektų, kurie apraše įvardijami kaip vieninteliai galimi ir teisingi.

⁴ Skliaustuose įrašytas samprotavimo rašinio patikslinimas (Samprotavimo prielaidų).

3. Temos anotacijose nevienodai išskleidžiamas temos savitumas nurodytų autorių kūrinuose (I samprotavimo rašinio temoje, I ir II literatūrinio rašinio temose glaustai aptariama temos plėtotė visų prie temos nurodytų autorių kūrinuose, II samprotavimo rašinio temos išsklotinėje autoriai neminimi, pateikiami apibendrinti svarstymai apie atminties reikšmę).

4. Rašinių pavyzdžiuose samprotaujama remiantis mažiau sudėtingais kūriniais (I temoje nepasitelkiamas J. Kunčino romanas „Tūla“, II samprotavimo temoje – Vyt. Mačernio sonetai iš rinkinio „Metai“).

5. Dėl temų, užduočių formuluočių įvertinimo pagal pagrindinius testavimo principus:

- a) ar temos ir prie jų pateikti autoriai leidžia patikimai, nediskriminuojant įvertinti skirtingų grupių mokinių gebėjimus;
- b) ar užduotys yra lygiavertės, vienodo svorio, apimties viena kitos atžvilgiu.

1. Bendra pastaba visoms temoms

VBE užduotyse pakankamai proporcingai remiamasi prozos ir poezijos autorių kūriniais: temos formuluojamos iš **5 poetų kūrinių** (Vyt. Mačernis, M. Martinaitis, A. Mickevičius, A. Baranauskas, Maironis), iš **6 prozos autorių kūrinių** (J. Tumas-Vaižgantas, V. Mykolaitis-Putinas, M. Katiliškis, J. Kunčinas, B. Sruoga, A. Škėma (dvejose temose)).

Samprotavimo rašinio temos suformuluotos remiantis 4 prozos autorių ir 2 poezijos autorių kūriniais.

Literatūrinio rašinio užduotys suformuluotos remiantis prozos (1 tema, 3 autoriai) ir poezijos (2 tema, 3 autoriai) kūriniais.

Išvados:

1. Aukščiau aptartos temų formuluotės, prie jų pateikti programoje privalomi autoriai nekelia įtarimų, kad vertinant būtų diskriminuojama kuri nors mokinių grupė.

2. Aukščiau atlikta temų ir prie jų pateiktų autorių kūrinių analizė leidžia teigti, kad užduotys yra lygiavertės, vienodo svorio, apimties viena kitos atžvilgiu.

3. Prie temų nurodytų privalomų autorių kūriniai parinkti proporcingai prozos (6 autorių kūriniai) ir poezijos (5 autorių kūriniai) atžvilgiu.

6. Dėl metodinės medžiagos VBE vertintojams tinkamumo.

1. Tyrimas ir komentarai

Analizei pateikta „Metodinė priemonė lietuvių kalbos mokytojams ir lietuvių kalbos ir literatūros valstybinio brandos egzamino darbų vertintojams“ (I) ir „Metodinė priemonė lituanistams“ (II).

I metodinės priemonės paskirtis dvejojama:

„padėti lietuvių kalbos ir literatūros brandos egzamino vertintojams aiškiau suvokti egzamino darbų turinio vertinimo kriterijus ir motyvuotai priskirti kandidatų darbus vertinimo instrukcijose numatytiems pasiekimų lygiams;

Lietuvių kalbos mokytojams atskleisti išryškėjusius mokinių darbų privalumus bei trūkumus, kad ugdymo procese mokytojai galėtų tikslingai stiprinti reikiamas mokinių kompetencijas“ (p. 1)

Metodinė priemonė parengta pagal ankstesnių metų egzamino kandidatų darbus, atrinktus taip, kad kuo akivaizdžiau iliustruotų kiekvieną pasiekimų lygį turinio kriterijaus požiūriu. Visų darbų pavyzdžiai pateikiami su komentarais.

Metodinėse priemonėse (I, II) pateiktuose įvertintuose literatūriniuose rašiniuose analizuojami XX a. prozos (J. Biliūnas „Liūdna pasaka“, V. Mykolaitis-Putinas „Altorių šešėly“, A. Škėma „Balta drobulė“, B. Sruoga „Dievų miškas“, J. Kunčinas „Tūla“), dramos kūriniai (V. Krėvė „Sirgaila“, Just. Marcinkevičius „Mindaugas“, „Mažvydas“, „Katedra“), vienas senosios literatūros pavyzdys – Renesanso herojinė epinė poema (J. Radvanas „Radviliada“). Metodinėje priemonėje (II) pateikiamas vieno V. Krivicko eilėraščio analizės pavyzdys.

Įvertintuose samprotavimo rašiniuose remiamasi V. Kudirkos pavyzdžiu (cituojama eilėraščio „Labora“ eilutė, paminimas eilėraštis „Gražu, gražiau, gražiausia“), J. Tumo-Vaižganto apysaka „Dėdės ir dėdienės“, Just. Marcinkevičiaus „Mažvydas“, A. Škėmos „Balta drobulė“.

Metodinėse priemonėse pateikti rašinių vertinimo pavyzdžiai atskleidžia dvi ugdymo proceso ir egzamino vertinimo problemas: 1. mokinių egzamino rašinyje pasirinkti analizuoti programos autoriai (kūriniai) leidžia kelti hipotezę, kad šiems autoriams (kūriniams) daugiausia dėmesio skiriama mokymo procese. Iš 7 prie kiekvienos temos nurodytų įvairių epochų autorių pasirinkti: J. Biliūnas, J. Tumas-Vaižgantas, V. Mykolaitis-Putinas, B. Sruoga, A. Škėma, Just. Marcinkevičius. Metodinėse priemonėse analizuojami autoriai dominuoja ir 2014 m. egzamino rašiniuose. Metodinėje priemonėje pateikta tik keletas į šiuo metu galiojančią programą įtrauktų naujų autorių kūrinii: J. Kunčinas „Tūla“, J. Radvanas „Radviliada“, B. Krivicko eilėraštis, remiamasi V. Kudirkos visuomeninės laikysenos pavyzdžiu. 2. Metodinėje medžiagoje pateikti rašinių pavyzdžiai ir vertinimo komentarai atskleidžia antrąją problemą: rašinyje pasitelkiami bendro pobūdžio apibūdinimai (kūrinio, personažo, situacijų), kuriuos išmokus, galima parašyti teisingą rašinį ir gauti aukštą įvertinimą. Tuo tarpu mokinys, kuris pats daro išvadas iš analizuoto kūrinio, bet nesilaiko ar egzamino metu dėmesio nesusitelkia į formalizuotus reikalavimus, gauna žemesnį įvertinimą.

2. Išvados:

1. Metodinėse priemonėse, pateikiančiose literatūrinių ir samprotavimo rašinių vertinimo pavyzdžius, apibrėžiančiose rašinio lygius, **apimama tik dalis Vidurinio ugdymo programoje esančių privalomų kūrinii, literatūros, kultūros, biografinių kontekstų**. Būtina parengti metodines priemones, kuriose būtų pateikta literatūrinių ir samprotavimo rašinių vertinimo pavyzdžiai, apimantys ir sudėtingesnius, per egzaminus rečiau pasirenkamus kūrinius.

2. Metodinėse priemonėse pateikta rašinių vertinimo analizė atskleidžia nepakankamą analizavimo, interpretavimo vertinimą ir tiesmuko įvardijimo reikalavimą dalinėse ir baigiamosiose išvadose.

3. Metodinėse priemonėse (I, II) pateikta rašinių pavyzdžių analizė leidžia teigti, kad kandidatų samprotavimas grindžiamas išmoktais argumentais, kurie signalizuoja apie savarankiško mąstymo baimę. Statistiniai duomenys apie kandidatus, rašiusius literatūrinį rašinį taip pat leidžia teigti, kad dauguma kandidatų vengia analizavimo, interpretavimo užduočių, reikalaujančių savarankiško mąstymo.

4. Būtina pakoreguoti vertinimo sistemą, kad būtų pagrįstai įvertinti gabiausi – skaitantys, savarankiškai mąstantys, pagavūs literatūros estetikai mokiniai.

3. Siūlymai:

1. Vertinimo procesui daugiau naudoti teiktų ne temų išklotinės ir rašinių pavyzdžiai, o išsamus vertinimo kriterijų apibūdinimas ir jų taikymo paaiškinimai.

2. Atlikti išsamų LKL BE aukštesniojo lygio ir pagrindinio lygio rašinių vertinimo tyrimą, kad būtų išsiaiškinta, kaip, vadovaujantis dabartine metodine medžiaga yra vertinami rašiniai, kuriuose kandidatai pateikia savarankišką, kūrybišką kūrinio ar kūrinio epizodo analizę ir interpretaciją.

BENDROSIOS IŠVADOS IR SIŪLYMAI

Išnagrinėjus ekspertizei pateiktus LKL BE dokumentus, daromos išvados suskirstytos į 2 grupes. Apibendrinami atlikto tyrimo rezultatai ir teikiama rekomendacijų, kaip spręsti šioje analizėje atskleistas LKL BE literatūros dalykų vertinimo problemas.

1. LKL BE literatūros dalykams skirtų duokumų analizės rezultatai

1. VBE ir MBE pateiktos temos atitinka Lietuvių kalbos ir literatūros brandos egzaminų reikalavimus, Vidurinio ugdymo programą, tačiau VBE temos neapima viso programos turinio, yra orientuotos į XIX–XX a. literatūrą.
2. Literatūrinių rašinių temos yra pozityvios, aiškios, tinkamos literatūros požiūriu. Samprotavimo rašinių temos turi nedidelių trūkumų, bet tai neturėjo esmingiau paveikti mokinių darbų kokybės.
3. Prie temų nurodytų autorių kūriniai, apibrėžti vidurinio ugdymo programoje, yra tinkami užduočiai atlikti tematikos ir problematikos požiūriu.
4. LKL BE vertintojams prie temų pateiktos temų išsklotinės turi trūkumų, kurie galėjo paveikti mokinių darbų vertinimo rezultatus.
5. a. Temos ir prie jų pateikti autoriai yra tinkami įvertinti skirtingų grupių mokinių gebėjimus.
5. b. Temos ir užduotys yra lygiavertės.
6. a. LKL BE vertintojams ir mokytojams skirta metodinė medžiaga iš dalies atitinka mokymo turinį, tačiau turi trūkumų, vertinant aukštesniojo ir pagrindinio lygio rašinius, kurie galėjo paveikti mokinių rašinių kokybę ir vertinimo rezultatus.
6. b. Būtina parengti metodines priemones, kuriose būtų pateikti literatūrinių ir samprotavimo rašinių vertinimo pavyzdžiai, apimantys sudėtingesnius, per egzaminus rečiau pasirenkamus kūrinius.
7. Ekspertizės išvadas patvirtina 2014 m. VBE statistinė analizė:
 7. a. dauguma mokinių LKL BE rašo samprotavimo rašinį, nes nepasitiki savo jėgomis literatūriniame rašinyje analizuoti ir interpretuoti literatūros kūrinius. Analizavimo ir interpretavimo vertinimas mokytojams ir vertintojams parengtoje metodinėje medžiagoje turi trūkumų,
 7. b. dauguma mokinių LKL BE samprotavimo rašinyje remiasi, literatūriniame rašinyje analizuoja prozos kūrinius, nepasitiki savo jėgomis analizuoti poezijos tekstus.

2. Bendrieji siūlymai, kaip tobulinti LKL BE literatūros dalykų vertinimą ir kontrolę

1. Kad lietuvių kalbos ir literatūros egzamino rezultatai būtų objektyvūs, siūlome sudaryti atskiras ir savarankiškas pirmųjų, antrųjų vertintojų, ekspertų, apeliacijų vertintojų grupes.
2. Kad lietuvių kalbos ir literatūros mokymo rezultatai atitiktų valstybės interesus, visuomenės lūkesčius bei poreikius, vienas iš uždavinių – **sukurti kasmetės objektyvios LKL BE rezultatų stebėsenos ir vertinimo sistemą**. Ji turi atlikti LKL BE rašinių **vertinimo analizę**, sudaryti pagrindą lyginti skirtingų mokinių kartų pažangą (ne tik pagal kiekybinius, bet ir pagal kokybinius rodiklius). Tokia sistema turėtų apimti šiuos aspektus: egzaminų turinio bei rezultatų pokyčių stebėseną, mokytojų ir vertintojų kvalifikacijos stebėseną ir jų patirties analizę.

3. Atsižvelgiant į stebėsenos rezultatus, **turi būti sukurta dalykinės bei metodinės pagalbos** LKL BE darbų vertintojams **sistema**.

4. Išvardintiems uždaviniams spręsti **reikalinga nuolat veikianti atsakinga institucija**, kuri vertintų kasmetę LKL BE egzaminų patirtį, taip pat organizuotų mokinių literatūros mokėjimo tyrimus, parengtų metodines priemones literatūrinio ir samprotavimo rašinio vertinimui, rūpintųsi LKL BE darbų vertintojų kvalifikacija.

Ekspertai:

Prof. dr. Aušra Martišiūtė-Linartienė
LLTI direktoriaus pavaduotoja mokslo reikalams

Dr. Loreta Jakonytė
LLTI direktoriaus pavaduotoja akademinėi veiklai

Dr. Mindaugas Kvietkauskas
LLTI direktorius